

A standardizált helynevek helyesírása

Az alábbiakban csak a több lexémából álló helynevek írására térünk ki, az egybe- és a különírás, illetve a kis és nagy kezdőbetűk használatának szabályaira.

1) Egybeírandók az alábbi névtípusok

- települések neve (bármilyen szerkezetű, nem hivatalos, történeti stb. névről is van szó)
- településrészek, ill. külterületi lakott helyek megnevezései:
 - ezek jellegzetesen a földrajzi köznévi utótagjukról ismerhetők fel: *Ferencváros* (városrész), *Alsófalu*, *Alszeg*, *Alszer* (településrészek), *major*, *puszta*, *szállás*, *háza*, *bokor*, *akna* stb. utótagú nevek mint külterületi lakott helyek nevei
 - egybeírandók a természeti nevekből alakult településrész-nevek is: *Nagyerdő*, *Pasarét*, *Rózsadomb*, amelyek *erdő*, *rét* stb. neveként kötőjeles írásmóddal állnának
 - kivétel: ha a jelzői rész különírandó nevet tartalmaz, az utótag kötőjellel kapcsolandó: *Baros Gábor-telep*, *Kovács János-akna*
- ha a névben nincsen földrajzi köznév: *Ebédlátó*, *Szakállszárító*, *Kőember*, ezeket akkor is egybeírjuk, ha a megfelelő közszei szerkezetet különírnánk: *Nekaszáld*, *Huszárokölő*
 - kivétel: ha a szerkezet grammatikailag jelölt: *Keveset érő* (lásd a 3) pontban is)
- ha a név összetett szóként értékelhető földrajzi köznévből áll: *Disznólegelő*, *Kőbánya*, *Szőlőhegy*
 - ezek listáját igen nehéz meghatározni: alapul szolgálhat a FNH listája, még akkor is, ha ez meglehetősen esetlegesnek tűnik, mivel irányadó lehet az ide tartozó szavak típusát illetően, azaz e lista tkp. bővíthető olyan szavakkal, amelyek az itteniekhez hasonló szerkezetűek (lásd pl. a *legelő* utótagú összetételeket)
- ide sorolhatók az olyan, helynévnek csak tágabb értelemben tartható, de a névtárak által felsorolt nevek, amelyek főleg épületeket, építményeket jelölnek, s ezek közszei egybeírandó szóösszetételek: *Vasútállomás*, *Őrház*, *Turistaház*, *Lakótelep*.

2) Kötőjellel írandók az alábbi névtípusok

- ha a név utótagjaként olyan földrajzi köznév szerepel, amelyet a FNH a kötőjellel kapcsolandók között sorol fel: *hegy*, *rét*, *dűlő*
 - a földrajzi köznevek csoportjai közül messze ez a legnépesebb, ezért inkább a kivételeket célszerű megjegyezni: egyrészt az 1) pontban említett település(rész)t jelölő egybeírandókat, másrészt a 3) pontban említett különírandókat
 - a földrajzi köznévi utótagot tartalmazó nevek előtagja lehet közszei vagy tulajdonnév is: *Sós-patak*, *Bogács-rét*
 - az előtag egybeírandó, ha egyébként is egybeírandó lenne: *Máriapusztai-tábla*, *Ebédlátó-hegy*
 - az előtag különírandó, ha egyébként is különírandó lenne: *Veres János-patak*
 - az utótagként álló földrajzi köznév összetett szó is lehet, akkor ez is egybeírandó: *Külső-kőbánya*, *Nyolcasi-disznólegelő*
- ha a név utótagjaként helynévként értékelhető névrész áll: *Külső-Ebédlátó*, *Nagy-Villám*

- az utótag értékét gyakran csak névrendszertani összefüggések alapján lehet eldönteni, pl. szerepel a név a jelző nélküli formában is
- ilyenkor az utótag nagy kezdőbetűvel áll
- többszörös kötőjeles írásmódot akkor alkalmazunk, ha akár az elő-, akár az utótagban eleve kötőjeles írásmódú névrész szerepel
 - a földrajzi köznévi utótag előtt áll ilyen névrész: *Alsó-Döbrési-rét*
 - az utótag eleve kötőjeles írásmódú: *Külső-Ebédlátó-domb*
 - a neveket legfeljebb három részre tagolhatjuk a kötőjeles írásmóddal: *Kutasérparti-Alsó-csatorna*

Különírandók az alábbi névtípusok

- az utak, utcák és más közterületek nevei
 - ezek a második névrészként álló földrajzi köznévről egyértelműen felismerhetők, listájukat a FNH is megadja
 - az utcanévek bővítményi része akár több szóból is állhat: ha ez tulajdonnév, annak megfelelően írjuk: *Mosoni-Duna sétány, Fehér Hajó utca*
 - ha viszont az előtag olyan helynév, amely eredetileg kötőjeles írásmódú földrajzi köznévi utótagja miatt, utcanév részeként ezt egybeírjuk: *Szemlőhegyi utca*
 - különírjuk az utcanév egésze előtt álló megkülönböztető szerepű jelzőt: *Alsó Törökvész út, Felső Törökvész út*
- épületek, építmények nevei, abban az esetben is, ha a benne működő intézmény nevével van helyként is megjelölve: *Református temető, Hagymási csárda, Alsó iskola, Veres templom*
 - kivételt képeznek azok az idetartozó nevek, amelyeknek az előtagja személynév vagy ilyen jellegű szó, ezek kötőjellel írandók: *Anna-templom, Hajzer-ház*
 - ugyanígy kezeljük a tanyaneveket is, ha ezek előtagja személynévi jellegű szó: *Kovács-tanya, Kis Péter-tanya* (e logika szerint a tanyaneveket nem lakott hely neveként általában, hanem épületnévként, pontosabban háznévként értelmezzük, ha pedig a tanyanévi magát a tanyához tartozó területet is jelöli, eleve kötőjeles írásmódúként kellene kezelnünk)
- jelölt összetételek
 - jelölt birtokos jelzős összetételek, abban az esetben is, ha az utótag földrajzi köznévi: *Döbrés alja, Híd ága, Hársas vége*
 - jelölt határozós szerkezet, abban az esetben is, ha az utótag földrajzi köznévi: *Gyepre járó, Tóra dűlő*
 - jelölt tárgyas szerkezet: *Keveset érő*
- névutós és határozós szerkezetek: *Szőlőhegy alatt, Csárda mellett, Túl a Kraszna*
- ha a különírt nevek előtaggal vagy utótaggal bővülnek, azokat is külön írjuk:
 - előtaggal: *Alsó Keveset érő, Külső Döbrés alja*
 - utótaggal: *Keveset érő dűlő, Döbrés alja lapos*
- hátravetett jelzők esetében: *Hosszú-dűlő felső, Döbrés kettő*
- különírandó személynévből vagy személyt jelölő szóból álló helynevek: *Veres Bálint, Pál deák*

Nyelvjárási és köznyelvi formák viszonya

- a közszoói névelemek esetében a jellegzetes, tendenciaszerű nyelvjárási hangtani változatokat köznyelvi formára alakítjuk: *ut > út, diüllő > dűlő*
 - az *e – ö* megfelelés esetében ezt olyankor nem tesszük meg, amikor a köznyelvben is kétféle alak használatos: *szeg – szög, felett – fölött, veres – vörös*
 - a hangtani változatok megítélése gyakran nem egyszerű, a köznyelvitől nem tendenciaszerűen különböző nyelvjárási formákat meghagyjuk: *Csalános – Csináros, Égeres – Egres*
- A közszoói elemek nyelvjárási formáinak köznyelviévesítésében irányadónak tekintjük az ÚMTsz. címszó-kialakítási megoldásait.
- a közszoókkal nem azonosítható névrészek esetében hangtani standardizálást nem végzünk
- a történeti adatok nyelvjárási, ill. régies formáit ugyanazon szabályok alapján standardizáljuk, mint a mai nevek nyelvjárási jellegű elemeit